

„Korupcijos samprata ir pasireiškimas Lietuvoje. Antikorupcinės aplinkos kūrimas. Dovanų politika.“

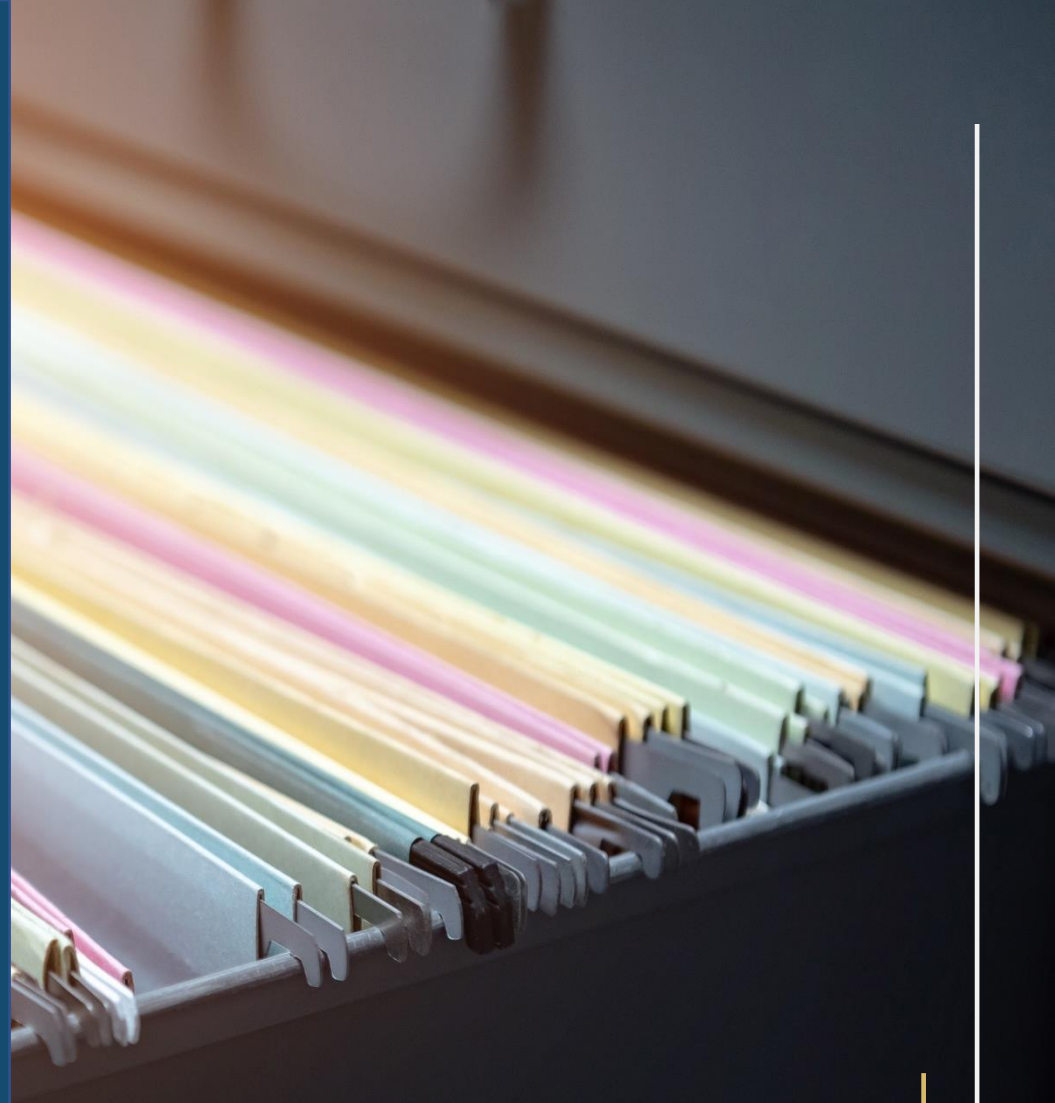
Laura Strukaiytė

Antikorupcinio švietimo skyrius

2024 01 23

Turinys

- Sociologinės apklausos
- Antikorupcinės aplinkos kūrimas
- Dovanų politika
- Naudingi šaltiniai

A blurred background image showing several people in a meeting or collaborative work environment. They appear to be looking at documents or screens, with their hands and faces slightly out of focus. A dark blue horizontal bar is overlaid on the lower half of the image.

Sociologinės apklausos

Korupcijos suvokimo indeksas (KSI)

Vienas garsiausių korupcijos suvokimo tyrimų pasaulyje.
Lietuvos KSI matuojamas nuo 2012 m.

Tyrimą atlieka tarptautinė nevyriausybinė organizacija **Transparency International.**

Indeksas nustatomas remiantis **verslo atstovų apklausomis** ir kitais **ekspertų tyrimais.**

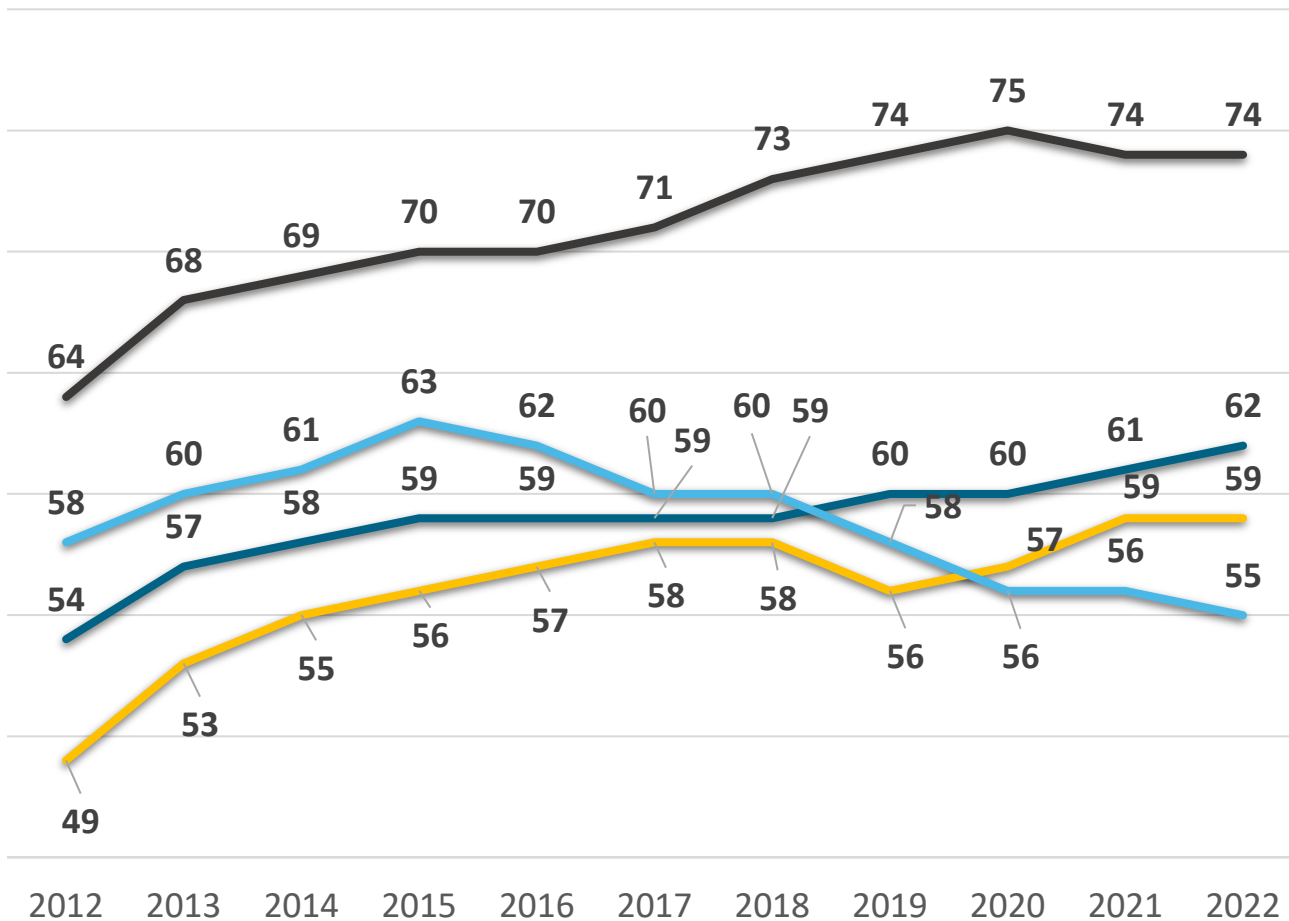
Parodo, kaip šalyje suvokiama **valstybės** ar savivaldybių **tarnautojų** ir **politikų korupcija.**

Tiriama 180 šalių.
100 balų žymi labai skaidrią valstybę,
0 – labai korumpuotą.

ES šalių korupcijos suvokimo indeksas (KSI) 2022

Vieta	Valstybė	Balas	Vieta	Valstybė	Balas
1	Danija	90	39	Latvija	59
2	Suomija	87	41	Čekija	56
5	Švedija	83	41	Italija	56
8	Nyderlandai	80	41	Slovėnija	56
9	Vokietija	79	45	Lenkija	55
10	Airija	77	49	Slovakija	53
10	Liuksemburgas	77	51	Graikija	52
14	Estija	74	51	Kipras	52
18	Belgija	73	54	Malta	51
21	Prancūzija	72	57	Kroatija	50
22	Austrija	71	63	Rumunija	46
33	Lietuva	62	72	Bulgarija	43
33	Portugalija	62	77	Vengrija	42
35	Ispanija	60			

Korupcijos suvokimo indekso kaita 2012-2022

— Latvija — Lietuva — Estija — Lenkija

LIETUVOS POZICIJA

33/180 PASAULYJE

12/27 EUROPOS
SAJUNGOJE

2 BALAIS ŽEMESNIS
ĮVERTIS NEI ES
VIDURKIS

Transparency International tyrimas „Korupcijos suvokimo indeksas“, 2022 m.

„Lietuvos korupcijos žemėlapis“

Tyrimo pradžia –
2001 m.

Inicijuotas „Transparency
International“ Lietuvos
skyriaus, nuo 2011 m. –
koordinuojamas STT.

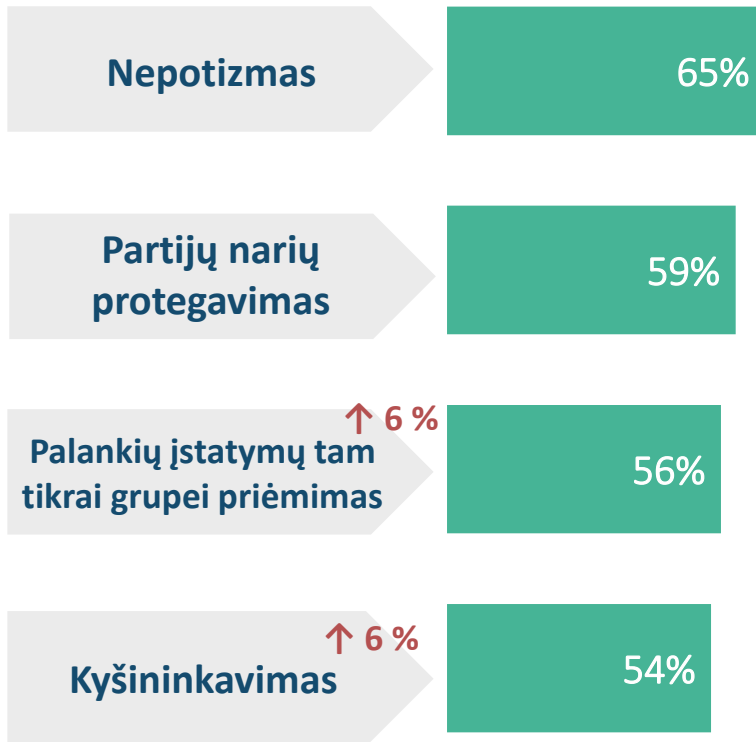
Tyrimo dalys: korupcijos
suvokimas, korupcinė
patirtis ir antikorupcinis
potencialas.

Tikslinės grupės:
gyventojai, įmonių
vadovai ir valstybės
tarnautojai.

Respondentų skaičius 2022 /
2023 m.:
1001 gyventojai,
500 įmonių vadovai,
740 valstybės tarnautojai.

Labiausiai paplitusios korupcijos formos

Gyventojų nuomonė

Įmonių vadovų nuomonė

Valstybės tarnautojų nuomonė

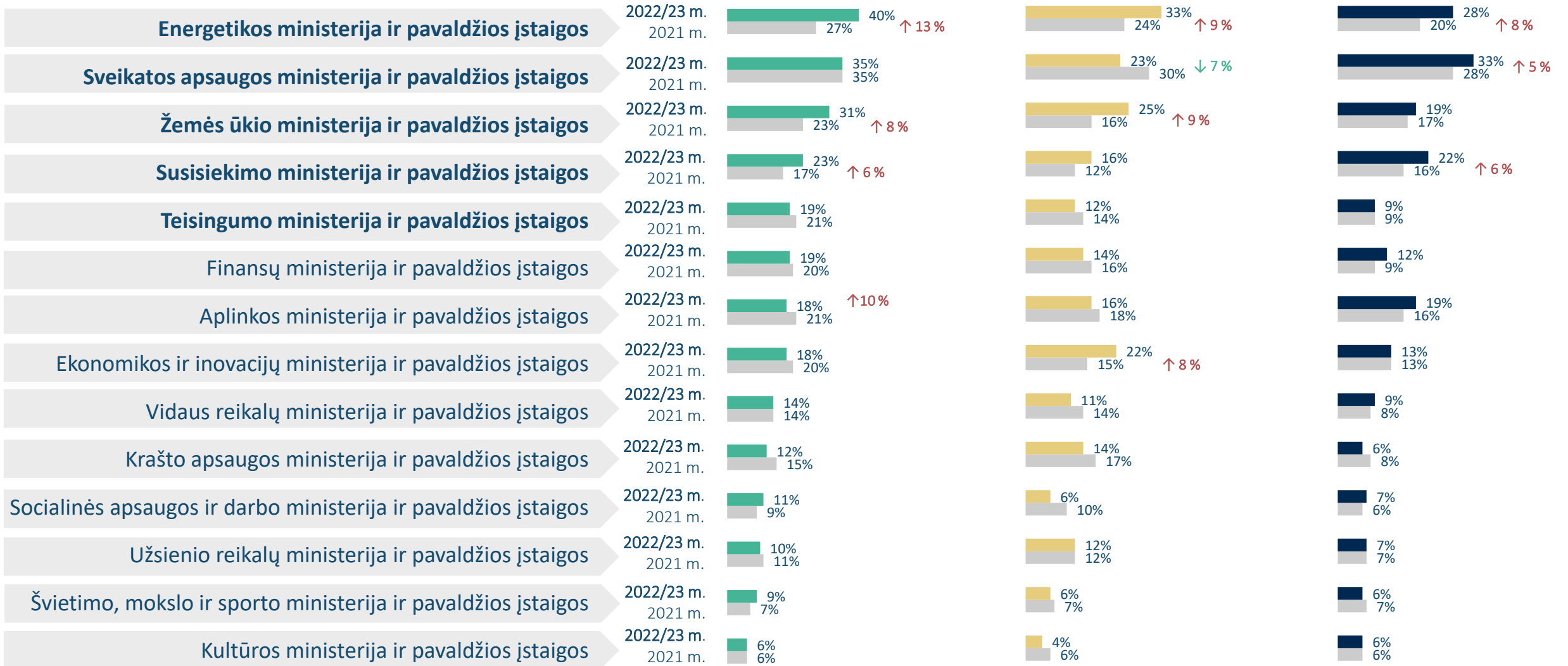
Ministerijų ir pavaldžių įstaigų korumpuotumo vertinimas

KORUPCIJA LABAI PAPLITUSI

Gyventojų nuomonė

Įmonių vadovų nuomonė

Valstybės tarnautojų nuomonė

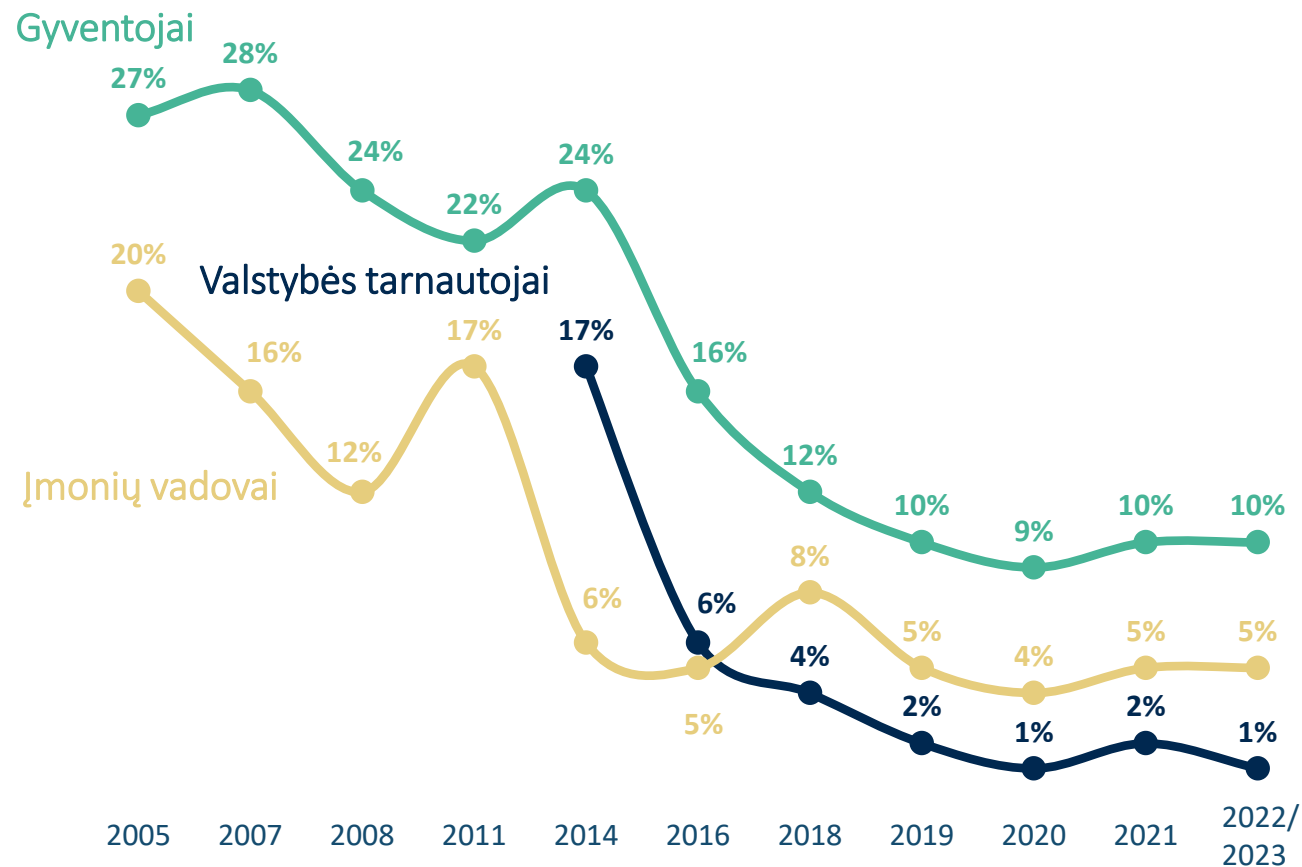

Iki 2020 m. vertintos tik ministerijos, nuo 2020 m. ministerijos ir joms pavaldžios įstaigos

Korupcinė patirtis

Korupcijos patirtis

Per pastaruosius 12 mėn. teko duoti kyšį

Kyšininkavimo indeksai: TOP 3

Dažniausiai kyšių iš gyventojų *reikalavo*: per 5 m. laikotarpį susidūrę su institucija respondentai

	2022/2023 m.	2021 m.	2020 m.	2016 m.	2011 m.
REPUBLIKINĖS LIGONINĖS / KLINIKOS*	22%	23%	16%	40%	52%
MIESTO, RAJONO LIGONINĖS*	18%	22%	15%	36%	47%
NACIONALINĖ ŽEMĖS TARNYBA**	14%	13%	13%	29%	-

Dažniausiai kyšių iš verslo atstovų *reikalavo*: per 5 m. laikotarpį susidūrę su institucija respondentai

	2022/2023 m.	2021 m.	2020 m.	2016 m.
VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ SKYRIAI / KOMISIJOS**	9%	7%	6%	-
SAVIVALDYBIŲ ADMINISTRACIJOS**	7%	3%	1%	7%
STATYBŲ SKYRIAI**	6%	4%	8%	9%

*Institucijose, kur reikalus per penkerius metus tvarkė bent 100 respondentų

**Institucijose, kur reikalus per penkerius metus tvarkė 30-99 respondentai

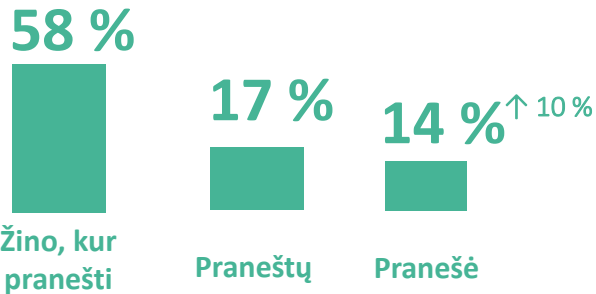
Rodyklėmis žymimi statistinę paklaidą peržengiantys pokyčiai

Pranešimo apie korupciją potencialas

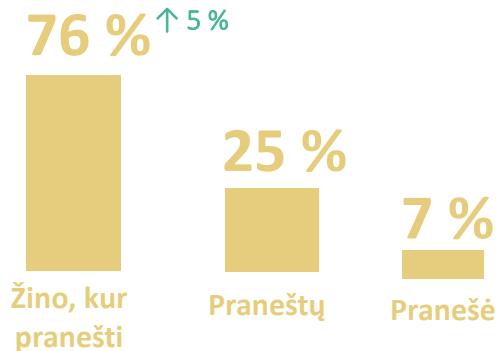
Pranešimas apie korupciją

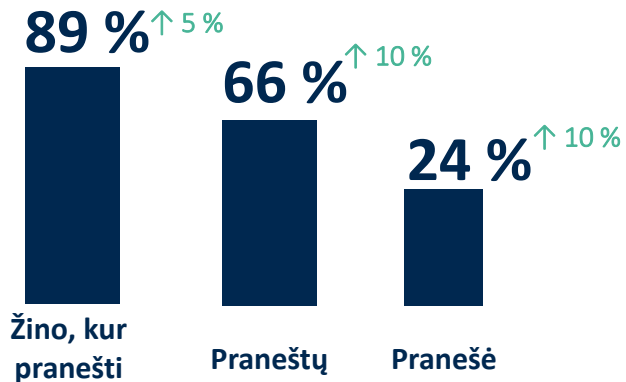
GYVENTOJAI

ĮMONIŲ VADOVAI

VALSTYBĖS TARNAUTOJAI

Nepranešimą pateisinančios priežastys

Prašau išsirinkti tris priežastis, kurios galėtų pateisinti nutylėjimą apie kyšio davimą ar paėmimą

Gyventojai

Įmonių vadovai

Valstybės tarnautojai

Rodyklėmis žymimi statistinę paklaidą peržengiantys pokyčiai, lyginant su 2021 m.

A blurred background image showing several people in a meeting or office setting. They appear to be looking at a document or screen. The image is out of focus, emphasizing the text overlay.

Antikorupcinēs aplinkos kūrimas

Pagrindinės priežastys, lemiančios korupcijos atsiradimą

Teisinio
reguliavimo
spragos

Sudėtingos ir
neaiškios
procedūros

Nepakankama
kontrolė,
neefektyvus
valdymas

Nepakankamas
viešumas

Nesąžiningi
asmenys

Korupcijos trikampis

GALIMYBĖ

Žinios ir gebėjimas atlikti nusikalstamus veiksmus, vidaus kontrolės trūkumas.

KORUPCIJA

MOTYVAS

Spaudimas ar paskata įsivelti į korupciją, pvz. finansinių įsipareigojimų našta.

RACIONALIZAVIMAS

Nesąžiningų veiksmų pateisinimas ar požiūris į korupciją.

**Remiantis D. Cressey ir E. Sutherland „Sukčiavimo trikampiu“.*

Esminiai antikorupcinės aplinkos kūrimo etapai

Korupcijai atsparios aplinkos kūrimo priemonių sistema

Korupcijos
prevencijos
priemonės

**Antikorupcinio
sąmoningumo
didinimas**

Personalo
patikimumo
užtikrinimas

Kitos įstatymuose
numatytos
priemonės

Antikorupcinio sąmoningumo etapai

Vadovas

Aiški pozicija
Atvirumo skatinimas
Pavyzdžio rodymas
Sąlygų veikti užtikrinimas
„Prevencininko“ sąjungininkas

Už korupcijai
atsparios aplinkos
kūrimą atsakingas
subjektas

Aplinkos analizė, korupcijos rizikų paieška
Korupcijai atsparios aplinkos kūrimo priemonės
Ryšys su darbuotojais
Siūlymai vadovui

Darbuotojai

Ugdo antikorupcinį sąmoningumą
Įsitraukia į korupcijos rizikos veiksnių nustatymą
Praneša apie korupcijos atvejus

Antikorupcinio sąmoningumo didinimas

Skaidrumo stiprinimas

- sąžiningumas
- viešumas
- atvirumas ir aiškumas
- įtraukimas siekiant bendro gėrio

Antikorupcinės aplinkos stiprinimas

- reguliarius antikorupcinis darbuotojų švietimas
- įtvirtintas etikos kodeksas
- nustatyta dovanų politika
- viešų ir privačių interesų deklaravimas ir jų kontrolė
- viešųjų pirkimų planavimas
- funkcionuojantis pranešimų kanalas
- užtikrinta pranešėjų apsauga ir kt.

A blurred background image showing several people in a meeting or office setting. They appear to be looking at documents or a screen. The image is out of focus, emphasizing the text overlay.

Dovanų politika

Aktualios sąvokos

Dovanoti – duoti veltui.

Dabartinės lietuvių kalbos žodynas

Dovana apima viską, ką galima įvertinti pinigais, t. y. daiktus, paslaugas, įvairias pramogas, nuolaidas, dovanų čekius, svetingumą, paskolas.

VTEK Rekomendacinės gairės dėl dovanų ir paslaugų priėmimo apribojimo

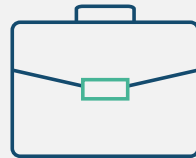

Trys lygmenys, kuriuos būtina atsiminti priimant dovanas:

ASMENINIS
LYGMUO

VERSLO
LYGMUO

VIEŠOJO
SEKTORIAUS
LYGMUO

Priimti dovanas draudžia (1)

Civilinis kodeksas

6.470 straipsnis. Galėjimas dovanoti ir galėjimas priimti dovanas

4. (Neteko galios nuo 2006-07-14).

5. **Draudžiama priimti dovanas** politikams, valstybės ir savivaldybių pareigūnams ir kitokiems valstybės tarnautojams ir jų artimiesiems giminaičiams, **kai tai susiję su politiko, pareigūno ar valstybės tarnautojo tarnybine padėtimi ar tarnybinėmis pareigomis.**

Viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymas

13 straipsnis. Dovanų ar paslaugų priėmimo apribojimai

1. Deklaruojantis asmuo ar jam artimas asmuo **negali priimti dovanų ar paslaugų, jeigu tai susiję su deklaruojančio asmens tarnybine padėtimi ar tarnybinėmis pareigomis.**

Priimti dovanas draudžia (2)

Valstybės tarnybos įstatymas

3 straipsnis. Pagrindiniai valstybės tarnautojų veiklos ir tarnybinės etikos principai.

Darbo kodeksas

24 straipsnis. Sąžiningumo ir bendradarbiavimo principų įgyvendinimas.

Valstybės politikų elgesio kodeksas

4 straipsnis. Valstybės politikų elgesio principai.

VTEK 2020-03-12 sprendimas Nr. KS-40

Rekomendacinės gairės dėl dovanų ir paslaugų priėmimo apribojimų.

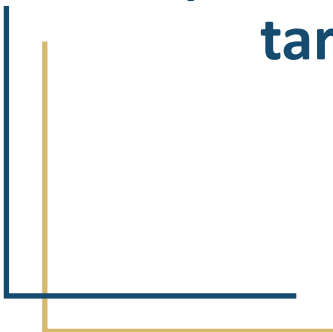
Instituciniai (vidiniai) teisės aktai

Etikos taisyklės, etikos kodeksas, skaidrumo / korupcijos prevencijos politika ir pan.

Išimtys: leidžiamos dovanos

- Pagal Viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo 13 straipsnio 2 dalį apribojimai netaikomi dėl ne didesnės negu 150 eurų vertės dovanų, gautų pagal:
 - 1) **tarptautinį protokolą;**
 - 2) **tradicijas;**
 - 3) **priimant reprezentacines dovanas;**
 - 4) **kai paslaugomis yra naudojamasi tarnybiniais tikslais.**
- **Kai dovanos vertė viršija 150 eurų, ši dovana yra laikoma valstybės ar savivaldybės nuosavybe.**
- Tokia dovana įvertinama ir saugoma institucijos ar įstaigos vadovo nustatyta tvarka.

Reputacija

Koks įvaizdis yra kuriamas kai:

1. įstaigoje nėra sukurtų dovanų politikos teisės aktų, nėra rekomendacijų ir tiesiog manoma, kad dovanų politika yra nereikšminga sritis.
2. įstaigoje yra sukurti dovanų politikos teisės aktai, tačiau jų nesilaikoma, t. y. imituojamas darbuotojų skaidrumas ir kartais „šiek tiek dovanų visgi paimama“, nesilaikant įstatymo išimčių.
3. įstaigoje realiai taikoma nulinė dovanų politika, dovanos priimamos tik pagal įstatyme numatytas išimtis, jos yra registruojamos, neteisėtas atlygis grąžinamas.

Visais šiais atvejais dovanas/kyšį įteikę ar norėję įteikti asmenys ir kuriems tai (ne)pavyko, turės ką pasakyti kitiems asmenims dėl neteisėto atlygio davimo ir priėmimo tvarkos, kultūros, papročių konkrečioje įstaigoje ar jos padalinyje.

Dovanų politikos reikšmė

- Privaloma viešajame, tačiau taikoma ir privačiame sektoriuje;
- Sudėtinė organizacijos Antikorupcinės aplinkos dalis;
- Aiškiai apibrėžia darbuotojų elgesio taisykles ir procedūras;

- Suteikia darbuotojams galimybę jaustis saugiai ir užtikrintai;
- Drausmina klientus, partnerius ir kitas trečiąsias šalis;
- Kuria aukštus skaidrumo standartus;
- Padeda organizacijai užtikrinti nepriekaištingą reputaciją;
- Skatina teigiamą visuomenės požiūrį, rodo organizacijos tvarumą ir brandą.

Dovanų politikos praktinis taikymas

- Įgyvendinant dovanų politiką, svarbu darbuotojus ne bausti ar drausti imti dovanas, o šviesti ar ugdyti jų sąmoningumą;
- Siūloma naudoti kitus padėkos būdus, nesusijusius su dovanų teikimu;
- Itin svarbi aiški dovanų politikos tiek vidinė, tiek išorinė komunikacija.

Lietuvos transporto saugos administracijos gautų ir teiktinų dovanų registras

Gerosios praktikos pavyzdys

2.	UAB "TRANSREVIS"	Medinis kalendorius	2021 m. vasario 9 d. reg. paštu	Administracijai	Klientas informuotas, kad LTSA galioja nulinė dovanų politika. Dovaną atsisakytą priimti atgal. Dovana atiduota labdarai.
4.	Jungtinių Amerikos Valstijų ambasada	Saldumynų dėžutė	2021 m. kovo 30 d. per kurjerį	Administracijos direktoriaus pavaduotojui	Dovanotojas informuotas, kad LTSA galioja nulinė dovanų politika. Dovana bus atiduota labdarai.
10.	Palenkės vežėjų asociacija	Kvietimas dalyvauti 2021 m. rugsėjo 10 d. vyksiančiame 20 metų vykdomos veiklos renginyje	2021 m. rugsėjo 2 d. registruotu paštu	Administracijos direktoriui	Kvietimu nepasinaudota.

Gerosios praktikos pavyzdys

Nacionalinės mokėjimų agentūros skaidrumo atmintinė [1]

Mielas kolega,

Skaidrumas yra viena iš pagrindinių mūsų vertybių, todėl puoselėdamas ją prisimink šiuos patarimus, leisiančius Tau elgtis užtikrintai, saugiai ir profesionaliai:

- **Atsisakyk bet kokių dovanų** už savo darbą;
- Žinok, kad valstybės tarnyboje **dovanos gali būti teikiamos ir priimamos tik oficialiai** pagal įstatymus;
- Norinčiam atsidėkoti pasakyk, kad **Tau užtenka šypsenos ir gero žodžio**;
- **Pasiūlyk teikiamas gėrybes atiduoti** vargstančioms šeimoms, seneliams, neįgaliesiems ir t.t., taip išvenk nepatogių situacijų;
- Vadinamąsias „dovanas“, „atsidėkojimą“, „lauktuves“ ir pan. **vertink kaip kyšį**;
- Žinok, kad už neteisėtą atlygį numatyta **atsakomybė ir duodančiajam, ir imančiajam**;

Gerosios praktikos pavyzdys

Nacionalinės mokėjimų agentūros skaidrumo atmintinė [2]

- Žinok, kad nusikaltimas yra ir pažadas, susitarimas, provokavimas, reikalavimas ir siūlymas priimti kyšį ar tarpininkavimas;
- Apie paliktas „dovanas“ ar bandymus papirkti **pranešk tiesioginiam vadovui, informuok korupcijos prevencijos specialistus ar teisėsaugos institucijas;**
- **Apie tau siūlomus pinigus**, prašymus atlikti nusikalstamus veiksmus informuok STT ar kitas teisėsaugos institucijas telefonu 112;
- Skaidrumo klausimais **konsultuokis su prevencijos specialistais;**
- **Skaidriu elgesiu rodyk pavyzdį kolegoms;**
- Jei turi informacijos apie galimai **neskaidrias veikas, susijusias su mūsų veikla**, pranešk pasitikėjimo linija. Anonimiškumas garantuojamas.

A blurred background image showing several people in a meeting or collaborative work environment. They appear to be looking at a screen or document, with their hands and heads visible in a soft-focus manner.

Naudingi šaltiniai

Testai: atskirkite dovanas nuo kyšio

Testas: ar mokate atskirti dovanas nuo kyšių?

Pasitikrinkite žinias

Korupcijos prevencija → Mokomoji ir metodinė medžiaga → Pasitikrinkite žinias

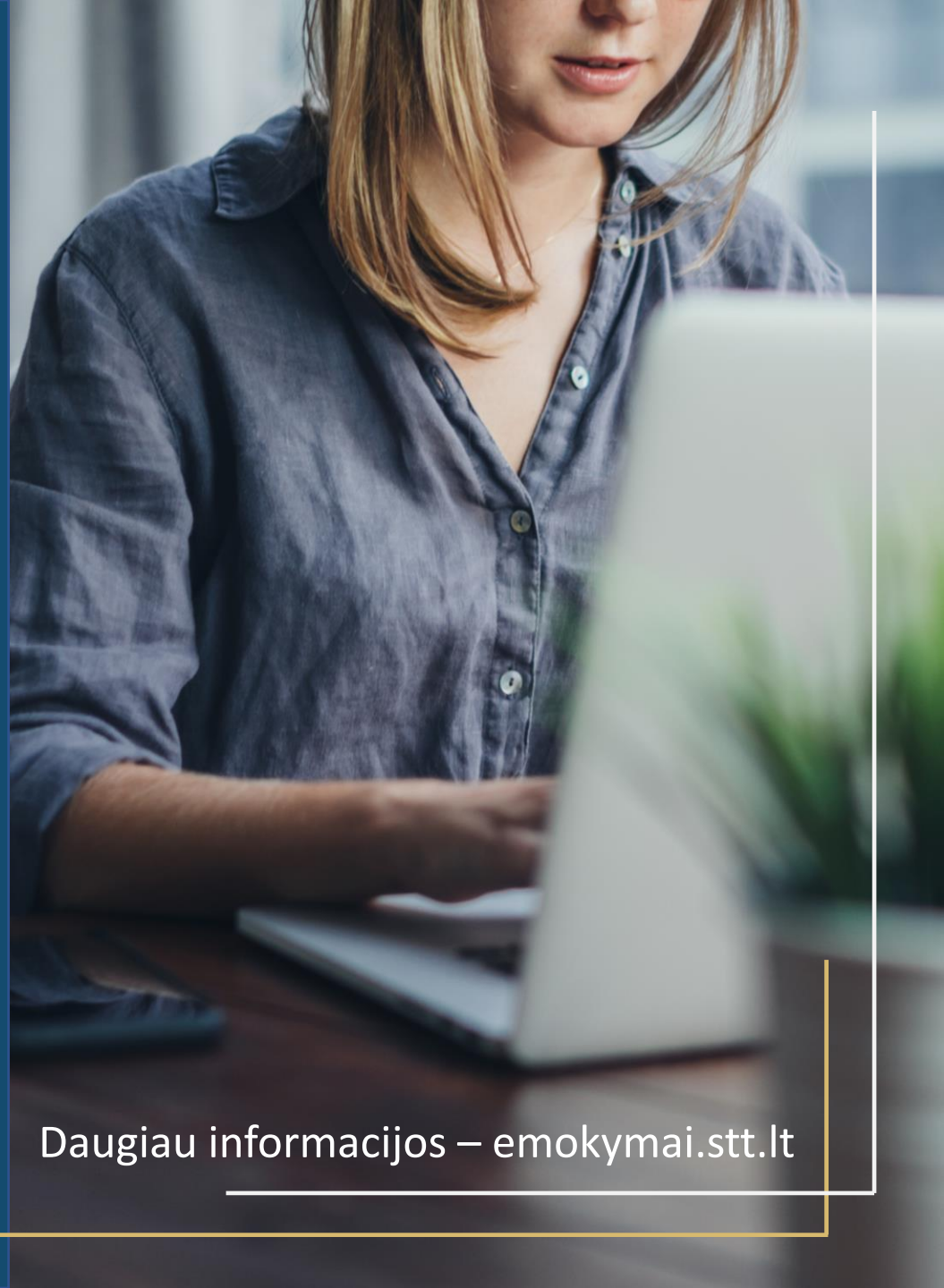
Viešojo sektoriaus atstovams kartais tenka susidurti su situacijomis, kuriose reikia panaudoti korupcijos prevencijos, interesų konfliktų valdymo, teisinės atsakomybės ir kitų sričių žinias. Antikorupcinis sąmoningumas yra vienas svarbiausių viešojo sektoriaus veiklos skaidrumo elementų.

Kviečiame atlikti testą ir įvertinti savo žinias, ar atskiriate kyšį nuo dovanos?

STT E. mokymo platforma

- Viešajam ir privačiam sektoriams bei visuomenei;
- Pasiekama bet kur ir bet kada;
- Aktualiausia informacija vienoje vietoje;
- Išduodami sertifikatai liudijantys kvalifikacijos kėlimą;
- Nemokama.

Daugiau informacijos – emokymai.stt.lt

Statistika (2021 rugsėjis – 2023 gruodis)

Mokymų temos:

55 729
vartotojų

79 472
sertifikatų

- Korupcijos samprata,
- Korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos,
- Interesų konfliktai,
- Dovanų politika,
- Pranešėjų apsauga,
- Viešieji pirkimai,
- Sveikatos apsauga,
- Savivalda,
- Tarptautinis papirkinėjimas,
- Foreign bribery (Tarptautinis papirkinėjimas, *anglų k.*),
- Privatus sektorius,
- Personalo patikimumo užtikrinimas,
- Nacionalinė antikorupcinė sistema,
- Korupcijos prevencija visuomenei,
- Ūkio subjektų priežiūra,
- Švietimo įstaigos,
- Korupcijos pasireiškimo tikimybė.

STT antikorupcinio švietimo vaizdo paskaitos

Temos:

- *Įvadinė paskaita*
- *Dovanų politika*
- *Interesų konfliktai*
- *Viešieji pirkimai*
- *Pranešėjų apsauga*
- *Sveikatos apsauga*
- *Užsienio pareigūnų papirkimas*

STT LAIDŲ CIKLAS

#1 ĮVADINĖ PAŠKAITA

2022 METAI

Paskaitas rasite STT „Youtube“ kanale: <https://www.youtube.com/@sttspecialiujutirimutarnyb8123>

Kaip pranešti apie korupciją?

Atvykti į **STT**
atstovybę

Atsisiųsti
programėlę
„Pranešk STT“

Pranešti
internetinėje
svetainėje
www.stt.lt

Skambinti
(8 5) 266 3333

Rašyti el. paštu
pranesk@stt.lt

Geriausia diena būti skaidriam – šiandien!

Laura Strukaitytė

Vyresnioji specialistė

Antikorupcinio švietimo skyrius

El. paštas: laura.strukaityte@stt.lt

Tel. nr. 8 (706) 63 304

